

UNIVERZITA KARLOVA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra trestního práva

Úpadkové trestné činy

Diplomová práce

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

Jméno diplomantky: Markéta Tomanová

Ročník: 5.

Adresa: Janouškova 369/1, Praha 6, 162 00

Praha 2008

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem označila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Markéta Tomanová

Markéta Tomanová

Obsah

1. Úvod	3
2. Konkursní řízení – historický úvod	4
2.1. Charakteristika konkursního práva.....	4
2.2. Vývoj konkursního řízení v Čechách.....	7
2.3. Současná úprava insolvenčního práva	8
3. Trestněprávní odpovědnost při konkursu a vyrovnání	11
3.1. Úpadkové trestné činy a jejich úprava v trestním zákoně	11
3.1.1. Trestný čin poškozování věřitele podle § 256 TZ	12
3.1.2. Trestný čin zvýhodňování věřitele podle § 256a TZ	19
3.1.3. Trestný čin pletichy v insolvenčním řízení (dříve pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím) podle § 256b TZ	23
3.1.4. Trestný čin předlužení podle § 256c TZ	29
3.1.5. Trestný čin porušení povinnosti v insolvenčním řízení (dříve porušení povinnosti v řízení o konkursu) podle § 126 TZ	38
3.2. Trestné činy související s úpadkovými trestnými činy a jejich úprava v trestním zákoně	43
3.2.1. Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 TZ	43
3.2.2. Porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 TZ	44
3.2.3. Pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a, 128b a 128c TZ.....	44
3.2.4. Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle § 147 TZ.....	46

3.2.5.	Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 TZ	46
3.2.6.	Porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 a 255a TZ.....	47
4.	Slovenská právní úprava	48
4.1.	Úvod	48
4.2.	Úpadkové trestné činy	48
4.2.1.	Podvodný úpadek podle § 227 TZ.....	49
4.2.2.	Zaviněný úpadek podle § 228 TZ	51
4.2.3.	Poškozování věřitele podle § 239 TZ	52
4.2.4.	Zvýhodňování věřitele podle § 240 TZ	54
4.2.5.	Pletichy v souvislosti s řízením konkursním a vyrovnacím podle § 241 TZ.....	55
4.2.6.	Maření konkursního nebo vyrovnacího řízení podle § 242 a 243 TZ	56
5.	Návrh nového trestního zákona v České republice.....	58
6.	Závěr.....	61
7.	Prameny	63

1. Úvod

Téma této práce jsem si zvolila vzhledem ke svým osobním zkušenostem s danou problematikou, které jsem získala během posledních deseti let při výkonu funkce správce konkursní podstaty. V praxi jsem se setkala s mnoha problémy aplikace samotného zákona o konkursu a vyrovnání, tak i zákona trestního, nemluvě o nedostatečných znalostech a zkušenostech orgánů činných v trestním řízení.

Ráda bych se věnovala přehledné analýze jednotlivých tzv. úpadkových trestných činů a trestných činů s nimi souvisejících, a to z historického hlediska, počínaje prvorepublikovou právní úpravou, která byla východiskem pro úpravu zákona č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání až do současné úpravy v zákoně č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). V závěru práce bude provedena komparace se slovenskou právní úpravou, která je nám nejbližší.

Problematika úpadkových trestných činů a trestných činů s ní souvisejících je v právní historii naší republiky poměrně novým prvkem, který se v našem právním systému objevil v souvislosti se zavedením tržní ekonomiky a s rozvojem soukromého podnikání, a to po roce 1989. S rozvojem těchto podnikatelských možností se však začaly objevovat i vlivy negativní a to hlavně nárůst ekonomické kriminality, jejímž důvodem byla nedostatečná represivní právní úprava, která nebyla na rychlý přechod z centrálně řízeného hospodářství k tržní ekonomice připravena, resp. přizpůsobena. Další příčinou byla také nedostatečná technická vybavenost a nepřipravenost orgánů činných v trestním řízení, které nebyly schopny odhalovat a vyšetřovat závažnou trestnou činnost páchanou v oblasti podnikání. Toto je jeden z problémů, který se nepodařilo odstranit ani v současnosti, stále jsou pachatelé

hospodářské kriminality o krok napřed a to díky výborným znalostem dané problematiky a dostatku finančních prostředků oproti státním orgánům.

Trestněprávní úprava z hlediska ochrany majetku a ekonomiky nebyla po roce 1989 přizpůsobena k podmínkám tržní ekonomiky, teprve postupem času se podařilo jejími novelizacemi tuto oblast lépe pokrýt a lépe vymezit jednotlivé skutkové podstaty.

2. Konkursní řízení – historický úvod

2.1. Charakteristika konkursního práva

Název „konkurs“ pochází z latinského termínu „concursum creditorum“ a naznačuje se jím, že jde o souběh věřitel, který se koná ve formě přihlašování pohledávek, aby bylo docíleno jejich uspokojení z konkursní podstaty. Slovo „konkurs“ tedy vystihuje nejen to, že jde o řízení, nýbrž také současně podstatu tohoto řízení. Adekvátní výrazu „konkurs“ je český termín „úpadek“, kterého se také někdy užívá. Dokonce jak vyplývá z důvodové zprávy z prvorepublikové právní úpravy konkursního řízení vtělené do zákona č. 64/1931 Sb., měl se stát oficiálním názvem. Pro svou nevýstižnost, ale zejména vzhledem k tradici názvu „konkurs“ se neujal. Pravděpodobně z toho důvodu, že se v něm klade důraz nikoli na řízení a jeho podstatu, nýbrž charakterizuje se tím hospodářský stav dlužníka, tedy stav, který může být podnětem k zavedení konkursního řízení, jindy ovšem k řízení vyrovnacímu. Výraz „úpadek“ tedy vzhledem ke svému pojmovému obsahu je v jednom směru příliš úzký, v jiném však naopak příliš široký.

Dlužník se označuje českým termínem „úpadce“. Cizí slovo „kridatář“ se u nás nevžilo.

Termín „vyrovnání“ byl zaveden zákonem č. 64/1931 Sb. místo staršího termínu „narovnání“, pravděpodobně proto, aby zde byl vyjádřen rozdíl od narovnání (transactio) jako jednoho z obecných důvodů zániku obligace. Jazykově je ovšem novější termín méně přesný, neboť vzbuzuje dojem, že závazky jsou zcela uhrazeny, ačkoli ve skutečnosti částečně zanikají.¹

Názorů na to, jaké je postavení konkurzního řízení je několik. První, který je převažující, považuje konkurzní řízení za specifickou formu civilního řízení. Druhý považuje konkurzní řízení za zvláštní formu exekučního řízení a třetí názor ho považuje za část civilního procesu.

Konkursní řízení se svým charakterem, ale i účelem, nejvíce podobá řízení exekučnímu. Liší se však od něj několika prvky. Tak předně exekuční řízení je do určité míry samostatnou částí civilního procesu, která navazuje na řízení nalézací, kdežto konkurzní řízení na žádné předchozí řízení nenavazuje, je zcela samostatné. Další odlišností je četnost věřitelů, v exekuci je řešen problém jednoho věřitele, kdežto v konkurzním řízení se řeší majetkové nároky všech věřitelů současně, tj. v jednom řízení. Tyto nároky jsou pak v řízení uspokojovány z konkurzní podstaty dlužníka a to poměrně.

Základním předpokladem, k tomu aby mohlo konkurzní řízení proběhnout je, že je dlužník v úpadku, tj. že dlužník:

- a) má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky, jde tedy o platební neschopnost neboli insolventci, tak jak je uvedeno v § 1 odst. 2 zákona o konkurzu a vyrovnání, nebo

¹ Schelleová, I. a kolektiv: Konkurs a vyrovnání, EUROLEX BOHEMIA, Praha 2004, str. 46-47

b) fyzická osoba, je-li podnikatelem, a právnická osoba je v úpadku i tehdy, jestliže je předlužena. O předlužení jde tehdy, jestliže tato osoba má více věřitelů a jestliže její splatné závazky jsou vyšší než její majetek, tak jak je uvedeno v § 1 odst. 3 stejného zákona.

Insolvence tedy znamená neschopnost plnit splatné závazky z důvodu nedostatku finančních prostředků. Nestačí tedy jen neochota podnikatele své závazky plnit, je zde podmínka nedostatku prostředků na jejich úhradu. Věřitel také nemusí mít svou pohledávku přiznanou soudem, stačí její faktická existence. Další podmínkou je, že insolvence musí trvat po delší dobu. Tento termín není v konkursním právu nijak specifikován a tak se podpůrně použije § 193 odst. 2 obchodního zákoníku, podle něhož je za platební neschopnost považována lhůta delší než 3 měsíce. Pokud dlužník zastaví platby, má se za to, že je v platební neschopnosti.

Předlužení je stav, kdy dlužníková pasiva převyšují aktiva, tedy majetek dlužníka má zápornou hodnotu. Konkurs v důsledku předlužení lze prohlásit jen na majetek právnických osob a fyzických osob podnikajících.

Původním cílem konkursního řízení bylo jen poměrné uspokojení věřitelů, a to v co nejvyšší míře. Později se stalo hlavním cílem sanování ekonomických subjektů a tedy podpora všech kroků, které vedly k záchraně dlužníkovu podniku, jeho další provozuschopnosti či k jeho prodeji jako celku. V tomto případě je totiž celkové uspokojení věřitelů daleko vyšší než při rozprodávání dlužníkovu majetku po částech. Tato idea se však plně prosadila až v nové úpravě, tj. v insolvenčním zákoně, o kterém bude pojednáno až v další části této práce.

2.2. Vývoj konkursního řízení v Čechách

Úpadkové právo prošlo v českých zemích poměrně dlouhým vývojem, jednou z prvních norem upravujících problematiku konkursu u nás byl Josefínský konkursní řád z roku 1781. Další více či méně úspěšné pokusy o vylepšení úpadkového práva vyústily ve druhé polovině 19. Století v přijetí konkursního řádu ze dne 25.12.1868, č. 1869 ř.z. Následně pak na počátku 20. století vešlo v platnost císařské nařízení ze dne 10.12.1914, č.337/1914 ř.z., kterým se zavádí řád konkursní, vyrovnací a odpůrčí, které s menšími změnami platilo až do 1.8.1931.² O vydání nového konkursního řádu se začalo uvažovat nahlas již od poloviny dvacátých let. První ucelenější návrh byl na ministerstvu spravedlnosti vypracován v roce 1927 a byl dán k diskusi. Nový zákon byl dne 1.5.1931 pod č. 64 Sb. vyhlášen a nabyl účinnosti k 1.8.1931. Tato nová úprava unifikovala konkursní právo na celém území naší republiky, čímž byl odstraněn do té doby trvající právní dualismus. Zákon č. 64/1931 Sb. byl doplněn několika vládními nařízeními a výnosy ministerstva spravedlnosti. Ke zrušení zákona č. 64/1931 Sb. došlo až po dvaceti letech zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních,(občanským soudním řádem), kterým v §§ 570-605 zavedl institut tzv. exekuční likvidace jako exekučního prostředku, spočívající v prodeji veškerého majetku dlužníka, který byl od nich diferencní. V občanském soudním řádu z roku 1963 v §§ 352-354 o likvidaci majetku byl i tento institut nahrazen a zůstal fakticky jen jen název kvůli reciprocitě potřebné pro konkursy v zahraničí. Stejně tak tomu bylo ve třech ustanoveních notářského řádu (§§ 43-45 o likvidaci dědictví).³

² Krčmář,Z. JUDr.: Zákon o konkursu a vyrovnání, IFEC Praha 2000, str.1

³ Schelleová, I a kolektiv: Konkurs a vyrovnání, EUROLEX BOHEMIA, Praha 2004, str. 75-95

K opětovnému návratu ke konkursnímu právu došlo až po více než čtyřiceti letech zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ze dne 11.7.1991, s účinností od 1.10.1991 a od té doby je součástí našeho právního řádu. Jeho inspirací byl zákon č. 64/1931 Sb., který byl ve své době velmi moderní, avšak na počátku devadesátých let byl hodnocen jako myšlenkově zastaralý a co do možnosti rychlého a účinného projednání konkursů s velkým počtem věřitelů málo vyhovující praxi. I když byl zákon o konkursu a vyrovnání během let několikrát novelizován možnosti jeho uplatnění byly limitovány právě koncepcí, kterou čerpal ze zákona č. 64/1931 Sb. Již v důvodové zprávě k projednávání zákona č. 328/1991 Sb. bylo uvedeno, že tuto úpravu je nutno považovat za přechodnou v etapě přechodu od administrativně direktivního systému hospodaření k tržní ekonomice. Přesto se jedná i v navrhované podobě o značně složité justiční řízení, které bude nutno po určité době účinnosti na základě získaných zkušeností a v souladu s postupným formováním prvku tržní ekonomiky vyhodnotit a popřípadě doplnit. V současné etapě je nutno v osnově reagovat rovněž na problematiku restitučních nároků a skutečnost, že úpadek by se v současné době týkal značného počtu podniků a proto je podmínky prohlášení konkursu po určitou dobu nutno zmírnit.⁴ Naše úprava konkursního práva byla až do přijetí nového insolvenčního zákona úpravou zaměřenou převážně na úpadek likvidační i když novelami byli posíleny instituty umožňující zachování podniku v úpadku.

2.3. Současná úprava insolvenčního práva

⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 328/1991 Sb.

Až současná úprava v insolvenčním zákoně vyhovuje plně tržnímu prostředí a zařadila se tak mezi moderní právní úpravy úpadkového práva nejen v Evropě, ale i v jiných hospodářsky vyspělých částech světa. Nová úprava insolventního práva je úpravou komplexní, snaží se obsáhnout co nejširší záběr úpadkové problematiky a její souvislosti. To však neznamená, že by tato úprava v sobě soustředila všechny projevy a důsledky úpadku, vyžadující právní úpravu. Určitá jejich část je i nadále řešena ve zvláštních zákonech. Pro vztah komplexní úpravy úpadkového práva ke zvláštním zákonům, které se dotýkají této problematiky, však platí, že tyto zákony musí respektovat zásady, na nichž stojí úprava úpadkového práva, a že v přípravě rozporu mezi insolvenčním zákonem a některým jiným zákonem, je při aplikaci třeba dát přednost insolvenčnímu zákonu. Vyplývá z toho, že úpadek je ekonomicky i právně určitou mezní situací, která je specifickou vůči všem ostatním situacím řešením právně a jeho úprava á proto vždy povahu úpravy zvláštní, mající prioritu. Místo řízení konkursního a řízení vyrovnacího jako dvou samostatných řízení, ovládaných různými principy, zavedla nová úprava jednotné insolvenční řízení. V první fázi tohoto řízení jde především o to zjistit, zda úpadek existuje a jak ho řešit. Teprve po rozhodnutí o úpadku dochází k diferenciaci, a to podle zvoleného způsobu řešení úpadku. I v novém insolvenčním zákoně však zůstávají ustanovení společná všem způsobům řešení úpadku.

Zcela novým způsobem řešení úpadku je reorganizace, která je považována za základní řešení hned vedle konkursu. Řešení úpadku reorganizací spočívá v sanačním principu a jeho zavedení vyrovnává nepoměr mezi likvidačním a sanačním principem, který je charakteristický pro předcházející právní úpravu a který se nepovedlo změnit ani novelizacemi ustanovení o vyrovnání. Zavedení reorganizace má zásadní význam i v řadě dalších aspektů, např. z pohledu aktivní (a zcela zásadní) role věřitelů, jakož i v řadě aspektů ekonomických.

Významné je i to, že zavedením reorganizace se právní úprava českého úpadkového práva přizpůsobila celosvětovým trendům.

Kromě konkursu a reorganizace, coby institutů základních, upravuje zákon ještě další způsoby řešení úpadku. Jejich zavedení dovoluje volbu nejvhodnějšího způsobu řešení úpadku s přihlédnutím ke specifickým zvláštnostem určitých typů úpadku.

Samostatně jsou řešeny úpadky finančních institucí. Důvodem, pro který se tak děje, jsou hromadné účinky úpadku těchto institucí, pro které není přiměřené použít standardní způsoby řešení úpadku.

Novým (v podstatě sanačním) způsobem řešení úpadku je tzv. oddlužení. Přichází v úvahu jako řešení úpadku nepodnikatelských subjektů (a to jak fyzických osob, tak i osob právnických). Přitom má dvě formy a to 1) oddlužení jednorázovým vyrovnáním, navazujícím volně na institut vyrovnání, známý z úpravy z devadesátých let a dále 2) oddlužení formou splátkového kalendáře, určené fyzickým osobám s pravidelným příjmem (velmi zjednodušen, terminologií daňových právních předpisů, lze říci, že tato forma oddlužení se uplatní především u fyzických osob s příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků).

Konečně je možné považovat za do jisté míry samostatný způsob řešení úpadku i tzv. nepatrný konkurs. Jeho prostřednictvím jsou řešeny případy, kdy dlužníkem je fyzická osoba, která není podnikatelem, nebo celkový obrat dlužníka za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2 000 000 Kč a dlužník nemá více než 50 věřitelů.

Zákon taktéž vytváří pro dlužníka, který spolupracuje na překonání hrozícího úpadku se svými věřiteli, prostor pro překonání krizového stavu mimo insolvenční řízení a to v rámci tzv. moratoria vyhlášeného na základě návrhu podaného dlužníkem před zahájením insolvenčního řízení.

Nový insolvenční zákon také posiluje postavení věřitelů, zapojuje do řízení již od jeho počátku. Další významnou změnou je přímý vliv věřitelů na výběr způsobu řešení dlužníkovy úpadku, což má při rozšíření těchto způsobů zásadní význam. Dále mají věřitelé přímý vliv na výběr osoby správce a je posílena kontrolní funkce věřitelských orgánů.⁵

I tento nový zákon byl již do nabytí účinnosti několikrát novelizován (zákon č. 312/2006 Sb., zákonem č. 108/2007 Sb., zákonem č. 296/2007 Sb. a zákonem č. 362/2007 Sb.) a současně se dotkl celé řady právních předpisů, do jejichž obsahu bylo nezbytné promítnout změny vyvolané úpravou úpadkové problematiky.⁶

3. Trestněprávní odpovědnost při konkursu a vyrovnání

3.1. Úpadkové trestné činy a jejich úprava v trestním zákoně

Trestní zákon č. 140/1961 Sb., v platném znění výslovně neuvádí ani nepoužívá pojem „úpadkové trestné činy“ avšak v právní praxi je tento termín víceméně zažitý a je zřejmé jaký okruh trestných činů se tím má na mysli. Jde o trestné činy **poškození věřitele** podle § 256 TZ, **zvýhodňování věřitele** podle § 256a TZ, **pletichy v insolvenčním řízení** (dříve pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím) podle § 256b TZ a **předlužení** podle § 256c TZ, tedy trestné činy vymezené v hlavě deváté zvláštní části trestního zákona pojednávající o trestných činech proti majetku. Dalším trestným

⁵ Schelleová, I.: Insolvenční zákon, EUROUNION Praha 2006, str. 9-11

⁶ Kotoučová, J.: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, C.H.Beck, Praha 2008, str. XV.

činem, který se vztahuje ke konkursnímu, nyní insolvenčnímu řízení je trestný čin **porušení povinnosti v insolvenčním řízení** (dříve porušení povinnosti v řízení o konkursu) podle § 126 TZ vymezený v hlavě druhé zvláštní části o trestných činech hospodářských.

Zařazení úpadkových trestných činů vyplývá ze systematiky trestního zákona, neboť jejich podstatou je především polohovací jednání pachatele vůči majetku nebo majetkovým právům věřitele.

Všechny úpadkové delikty samozřejmě souvisí s právem věřitele na řádném, tedy i včasném uspokojení své pohledávky. Takováto oprávnění věřitele však vyplývají z širokého okruhu závazkových vztahů, které jsou upraveny především v právních předpisech na úseku mimotrestním. Jedná se o vztahy občanskoprávní, finančněprávní, obchodněprávní, pracovněprávní či správněprávní. Nyní se budeme věnovat výkladu jednotlivých skutkových podstat daného trestného činu, co je objektem trestného činu, jaká je objektivní stránka trestného činu, kdo je subjektem trestného činu a zda je formou zavinění úmysl či nedbalost.

3.1.1. Trestný čin poškozování věřitele podle § 256 TZ

Tento trestný čin je jeden z původních úpadkových trestných činů, který se v našem trestním zákoně vyskytuje již od jeho přijetí a po roce 1989 byl již jen upravován podle potřeby přechodu k tržní ekonomice. K jeho novelizaci došlo nejdříve v roce 1993 a to zákonem č. 290/1993 Sb., kdy došlo k doplnění písm. c) svůj majetek zdánlivě zmenšuje v odst. 1 TZ. Trestným činem se tedy stalo i takové jednání, kterým pachatel i jen částečně zmaří uspokojení věřitele tím, že svůj majetek zdánlivě zmenší. Další novelou TZ zákonem č. 253/1997 Sb. byla skutková podstata tohoto

činu rozšířena o další písmeno d) v odst. 1 a doplněn odstavec 4, který stanovil trest odnětí svobody na dvě léta až osm let, jestliže pachatel způsobí trestným činem uvedeným v odst. 1 a 2 škodu velkého rozsahu. (srovnej s § 89 odst. 11 TZ – škoda dosahující částky nejméně 5 000 000).

V současné úpravě se trestného činu poškozování věřitele podle § 256 TZ dopustí ten:

- (1) Kdo i jen částečně zmaří uspokojení svého věřitele tím, že**
 - a) zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní část svého majetku,**
 - b) předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek,**
 - c) svůj majetek zdánlivě zmenšuje, nebo**
 - d) v řízení před soudem odmítne splnit zákonnou povinnost učinit prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby, za kterou je oprávněn jedna, nebo v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje,****bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.**
- (2) Stejně bude potrestán, kdo i jen částečně zmaří uspokojení věřitele jiné osoby tím, že**
 - a) zničí, poškodí, zatají, zcizí nebo odstraní část majetku dlužníka, nebo**
 - b) k majetku dlužníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku.**
- (3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu.**

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.

Objektem tohoto trestného činu je ochrana majetkových práv věřitelů, jejich právo na včasné a úplné uspokojení pohledávky.

Podstatou tohoto trestného činu je poškozovací jednání ve vztahu k majetku věřitelů a **objektivní stránka** zahrnuje dvě formy jednání, které jsou samostatnými skutkovými podstatami:

- a) poškozování *vlastního* věřitele – jednání se dopustí sám dlužník (§ 256 odst. 1) a
- b) poškozování *cizího* věřitele – jednání se dopouští jiná osoba než dlužník (§ 256 odst. 2).

Věřitelem je osoba, která má vůči pachateli, popř. vůči jiné osobě, právo na plnění na základě existujícího závazkového právního vztahu, bez ohledu na to, zda důvodem je smlouva nebo jiná v zákoně uvedená skutečnost, např. způsobení škody, daňová či celní povinnost. Věřitelem je v tomto smyslu i zástavní věřitel. Nezáleží na tom, zda jde o závazkový právní vztah vzniklý v souvislosti s podnikáním nebo jinak. Věřitelem může být osoba fyzická, právnická i stát, a to podnikatel nebo jiná osoba, která podnikatelem není. Existence věřitele předpokládá zároveň i existenci *dlužníka*, jímž může být rovněž osoba fyzická i právnická a dlužník může být též podnikatelem nebo jím být nemusí. Osoba dlužníka je tedy určena tím, kdo je v daném případě věřitelem, proto může jít o dlužníka z právního vztahu založeného smlouvou nebo jinou zákonnou skutečností (viz. výše).

K odst. 1:

Dlužník zmaří uspokojení svého věřitele tím, že jednáním vůči svému majetku některou z forem podle § 256 odst. 1 způsobí stav, kdy

věřitel nemůže ani částečně dosáhnout uspokojení své pohledávky. Uspokojení je částečně zmařeno, jestliže dlužník takovým jednáním jen omezí tuto možnost a věřitel v důsledku toho nedosáhne úplného uspokojení své pohledávky, kterého by jinak dosáhl. Uspokojením věřitele se rozumí poskytnutí takového plnění ve prospěch věřitele, které je obsahem závazkového právního vztahu mezi ním a dlužníkem podle důvodu vzniku tohoto vztahu.

Trestný čin podle § 256 odst. 1 je dokonán, tedy uspokojení věřitele je alespoň částečně zmařeno, jestliže dlužník v důsledku majetkových dispozic či jiných jednání uvedených v § 256 odst. 1 již není schopen poskytnout věřiteli plnění v celém rozsahu v souladu s obsahem závazkového právního vztahu a dlužník již nemá vliv ani na to, aby byl jeho závazek vůči věřiteli splněn jinak než z dlužníkovy majetku. Je-li však zároveň vedle trestního řízení proti dlužníkovi vedeno i konkursní řízení ohledně jeho majetku jako úpadce, je třeba zjistit, v jakém rozsahu byly pohledávky věřitelů dlužníka jeho jednáním podle § 256 odst. 1 skutečně neuspokojené, resp. v jakém rozsahu se podařilo již převedený majetek vrátit do konkursní podstaty např. uplatněním neúčinnosti nebo odporovatelnosti právních úkonů dlužníka, jimiž zkracoval svůj majetek.

Poškozování vlastního věřitele může mít čtyři základní podoby, jimiž pachatel:

- a) **zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní část svého majetku**

což znamená zmenšení aktiv dlužníkovy majetku, z něhož lze uspokojovat své věřitele.

Zničením majetku nebo jeho části se rozumí likvidace jeho hmotné podstaty. Majetek přestává mít hodnotu a nadále není schopen plnit svoji funkci. Musí jít vždy o proces nevratný.

Poškození znamená podstatné snížení hodnoty majetku buď trvalé nebo dočasné. Poškozený majetek není schopen plnit své produkční funkce a v důsledku toho dojde k poklesu reálné možnosti jeho uplatnění na trhu. K poškození může dojít jak v důsledku aktivního jednání pachatele, tak v důsledku jeho opomenutí.

Dlužník **zatají** část svého majetku, jestliže předstírá vůči jiným osobám i vůči věřiteli, že majetek nebo jeho část vůbec nemá. Toto jednání je jednáním podvodným, neboť zatajení části nebo celého majetku představuje uvedení věřitele v omyl.

Zcizením se rozumí jednání, kdy pachatel předvede část svého majetku na jinou osobu. Jde o dispozici s majetkem, kdy dlužník v konečném důsledku za zcizenou majetkovou hodnotu neobdrží protiplnění k uspokojení věřitele.

Neupotřebitelným se stane majetek nebo jeho část v důsledku pachatelova jednání, které sice nesměřovalo ke zničení majetku a nevedlo k likvidaci jeho hmotné podstaty, ale znamená podstatné snížení funkce příslušné části majetku.

Odstraněním se rozumí stav, kdy dojde k ukrytí části majetku. Pachatel si uchová nadále možnost s částí majetku případně s celým majetkem disponovat.⁷

b) předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek

Neexistujícím právem nebo závazkem jsou ve smyslu § 256 odst. 1 písm. b) taková práva nebo závazky, které vůbec nevznikly nebo již

⁷ Schelleová, I.: Konkurz a vyrovnání, EUROLEX BOHEMIA Praha 2004, str. 433

zanikly. Ve skutečnosti tu tedy není existující závazkový právní vztah mezi pachatelem jako dlužníkem a jinou osobou jako jeho věřitelem. Pachatel předstírá existenci takových práv nebo závazků, jejichž skutečná existenci by snižovala hodnotu majetku dlužníka. Proto neexistujícím právem bude fiktivní právo jiné osoby vůči pachateli a neexistujícím závazkem bude naopak fiktivní povinnost vůči jiné osobě. Jedná-li se o práva nebo závazky zatím sporné, o kterých nebylo dosud příslušným orgánem rozhodnuto, nelze je považovat za neexistující ve smyslu § 256. Uznání neexistujícího práva nebo závazku předpokládá méně aktivní chování pachatele ve vztahu k neexistujícímu právu nebo závazku, kdy jiná osoba sama v rozporu se skutečností tvrdí, že jako věřitel má vůči pachateli jako dlužníkovi právo na plnění.

c) svůj majetek zdánlivě zmenšuje, nebo

Pachatel svůj majetek zdánlivě zmenšuje tehdy, pokud předstírá, že došlo k úbytku jeho majetkových hodnot. Takové předstírání je formou podvodného jednání a může se dít s využitím i dalších osob. Typickým případem udánlivého zmenšování majetku je především podvodné jednání ohledně majetkových práv. V praxi méně typické je zdánlivé zmenšení majetku, pokud se jedná o majetek mající určitý hmotný substrát.

d) v řízení před soudem odmítne splnit zákonnou povinnost učinit prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby, za kterou je oprávněn jednat, nebo v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje.

Zákonná povinnost dlužníka učinit prohlášení o svém majetku a o majetku právnické osoby, za kterou jedná, vyplývá z ustanovení § 260a až 260h OSŘ, která se uplatňují v souvislosti se soudním výkonem rozhodnutí. Podle těchto ustanovení lze před vlastním nařízením výkonu rozhodnutí na návrh oprávněné osoby předvolat k soudu povinnou osobu, aby učinila prohlášení o svém majetku, nepostačuje-li k provedení výkonu rozhodnutí součinnost soudu poskytnutá věřiteli podle § 260 OSŘ. Podobně může navrhnout exekutor v exekučním řízení, aby soud předvolal povinného a vyzval ho k prohlášení o svém majetku (§ 53 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb. exekučního řádu), soud pokud návrhu exekutora vyhoví, postupuje přiměřeně podle § 260a až 260h OSŘ.

Pachatelem trestného činu podle § 256 odst. 1 může být jen dlužník. Jde o konkrétní subjekt se zvláštní vlastností ve smyslu § 90 odst. 1 TZ. Dlužníkem může být fyzická osoba podnikatel i nepodnikatel a osoba právnická. V případě kdy je dlužníkem fyzická osoba lze ustanovení § 256 TZ aplikovat přímo. Je-li dlužníkem právnická osoba, je pachatelem fyzická osoba, která je statutárním orgánem nebo členem kolektivního statutárního orgánu právnické osoby nebo osoba oprávněná činit právní úkony za právnickou osobu. V takovém případě je nutno aplikovat § 90 odst. 2 TZ (zaveden novelou TZ zákonem č. 253/1997 Sb. s účinností od 1.1.1998).

Subjektivní stránka vyžaduje úmyslné zavinění, dlužník jedná v úmyslu vyhnout se řádnému uspokojení věřitele, záměrně snižuje hodnotu svého majetku, ať již skutečně nebo fiktivně.

K odst. 2:

Toto ustanovení je samostatnou skutkovou podstatou, podle tohoto ustanovení je odpovědná jiná osoba než dlužník. Jde o poškozování cizího věřitele, které je formou pomoci dlužníkovi.

Podstatou tohoto jednání je i v tomto případě zmaření, byť jen částečné, uspokojení věřitele.

Poškozování cizího věřitele může mít dvě alternativní podoby:

- a) zničení, poškození, zatajení, zcizení nebo odstranění části majetku dlužníka, nebo**
- b) uplatnění neexistujícího práva nebo pohledávky k majetku dlužníka**

V první z nich jde o skutečné zmenšení aktiv dlužníkovy majetku, z nichž by mohl věřitel dosáhnout uspokojení své pohledávky, v druhé o fingování pasiv, která mají fiktivně snížit skutečnou hodnotu tohoto majetku.

K odst. 3 a 4:

Z hlediska zavinění postačí k trestní odpovědnosti za tyto těžší následky jejich způsobení z nedbalosti / 6 písm. a) TZ⁸

3.1.2. Trestný čin zvýhodňování věřitele podle § 256a TZ

Tento trestný čin byl do naší právní úpravy včleněn novelou TZ č. 557/1991 Sb. s účinností od 1.1.1992 jako úplně nový trestný čin a

⁸ Šámal, Půry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str. 1543-1554

změněn byl jednou, a to zákonem č. 38/1994 Sb., kdy byl do tohoto ustanovení zařazen třetí odstavec, který upravoval délku odnětí svobody při způsobení škody velkého rozsahu. Od té doby až do dnešní doby zůstává toto ustanovení nezměněno a zní:

- (1) Kdo jako dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky, zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele tím, že zvýhodní jiného věřitele, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.
- (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tri léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu.
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

Jde o další úpadkový trestný čin, kterým je porušováno právo věřitele na uspokojení jeho pohledávky odpovídající zásadám konkursního a vyrovnacího a nyní i insolvenčního řízení.

Objektem trestného činu zvýhodňování věřitele je právo ochrana majetkových práv věřitelů. Na rozdíl od trestného činu poškozování věřitele podle § 256 se u tohoto trestného činu celkový stav majetku pachatele použitelného k uspokojení věřitelů nemění, ale majetek dlužníka je použit k uspokojení věřitelů nerovnoměrně, ačkoliv základní zásadou konkursního a insolvenčního práva je uspokojení rovnoměrné / § 2 odst. 3 ZKV a § 5 písm. a) InsZ/. Zvýhodněný věřitel sice dostává jen to, co by mu po právu patřilo i mimo konkursní či insolvenční řízení, ale protože dlužník není takto schopen uspokojit všechny své věřitele, plným uspokojením jen jednoho věřitele zkracuje věřitele ostatní.

V tomto případě je dlužník povinen uspokojit všechny své věřitele poměrně a rovnoměrně a je proto povinen podat návrh na konkurs, nyní insolvenční návrh. Nepodání návrhu na konkurs bylo do 1.1.2008 sankcionováno, a to v ustanovení § 126 odst. 2 TZ jako trestný čin porušení povinnosti v řízení o konkursu (viz. dále). V současné době je sankcí jen žaloba na náhradu škody v občanskoprávním procesu.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel jako dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky zmaří, byť jen částečně, uspokojení svého věřitele tím, že zvýhodní jiného svého věřitele na úkor ostatních.

Za zmaření lze považovat nemožnost věřitele ani částečně dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka. Částečné zmaření spočívá v tom, že věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky v tom rozsahu, kterého by jinak dosáhl při poměrném a rovnoměrném uspokojení všech věřitelů bez zvýhodnění některého z nich.

Uspokojením věřitele se rozumí poskytnutí takového plnění ve prospěch věřitele, které je obsahem závazkového právního vztahu mezi ním a dlužníkem podle důvodu vzniku tohoto vztahu.

Zvýhodnění věřitele pak spočívá v tom, že se mu dostane od dlužníka, který není schopen plnit své splatné závazky, plnění neodpovídajícího zásadě poměrného a rovnoměrného uspokojení, a to na úkor ostatních věřitelů téhož dlužníka.

K trestní odpovědnosti ovšem nestačí, je-li dlužníkem jen oddáleno nebo ztíženo uspokojení věřitele, pokud ten má možnost uspokojit svou pohledávku z jiného dlužníkovy majetku. Přednostní uspokojení pohledávky jednoho věřitele nesolventním dlužníkem totiž samo o sobě nestačí, protože musí být učiněno s úmyslem zmařit tímto způsobem možnost uspokojení pohledávek ostatních věřitelů.

Předpokládá se také mnohost věřitelů, pachatel musí mít jako dlužník současně nesplněné závazky vůči nejméně dvěma osobám.

Pachatelem trestného činu podle § 256a může být jen dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky. Důvod této jeho neschopnosti nerozhoduje. Musí však jít o reálný ekonomický stav dlužníka, nestačí stav účetní, který nemusí odpovídat skutečnosti. Trestní zákon blíže nedefinuje uvedený stav neschopnosti plnit splatné závazky, proto je třeba vycházet z toho, jak takový stav charakterizuje zákon o konkursu a vyrovnání a insolvenční zákon. Z hlediska trestní odpovědnosti podle § 256a TZ jde tedy o dlužníka, který je v úpadku, protože má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky, jestliže dlužník zastavil své platby, má se za to, že není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky (§1 odst. 2 ZKV, § 3 odst. 1,2 InsZ – platební neschopnost, insolvency). Z pohledu trestního řízení je třeba dokázat skutečnost, zda zastavení plateb je skutečně projevem dlužníkoví neschopnosti své splatné závazky plnit, či zda se jedná pouze o neochotu dlužníka své splatné pohledávky vůči některým svým věřitelům plnit. Je nutné prokázat, že dlužník nemá dostatek finančních prostředků k tomu, aby byl schopen uspokojit všechny své věřitele. Ustanovení § 256a ovšem nedopadá na stav předlužení dlužníka, byť i ten je důvodem ke konkursnímu či insolventnímu řízení. Stav předlužení má pak význam v souvislosti s trestní odpovědností za trestný čin předlužení podle § 256c TZ (viz. dále).

Skutková podstata podle § 256a nevyžaduje, aby bylo zahájeno konkursní nebo insolvenční řízení týkající se majetku dlužníka, anebo aby již byl podán některým z věřitelů nebo dlužníkem návrh na zahájení takového řízení. Naopak, trestní postih zde míří především na případy maření uspokojení splatných pohledávek věřitelů v době bezprostředně předcházející podání návrhu na konkurs nebo na zahájení insolventního

řízení. Právě v této době totiž hrozí s ohledem na ekonomickou situaci dlužníka z jeho strany největší majetkové úniky, protože po prohlášení konkursu či po zahájení insolventního řízení jsou již dlužníkovy možnosti nakládání s vlastním majetkem velmi omezeny, resp. přechází na správce konkursní podstaty či na insolvenčního správce.

Z hlediska zavinění se vyžaduje úmysl, který se vztahuje i na skutečnost, že pachatel je ve stavu insolvence a že uspokojením jednoho věřitele současně maří uspokojení ostatních věřitelů.

Ustanovení § 256a odst. 2 a 3 obsahují zpřísněný postih jednání uvedených v odst. 1. Kvalifikačním znakem je vznik značné škody a škody velkého rozsahu (srovnej § 89 odst. 11 TZ).⁹

3.1.3. Trestný čin pletichy v insolvenčním řízení (dříve pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím) podle § 256b TZ

I tento trestný čin se byl nově vsunut do TZ novelou č. 557/1991 Sb. s účinností od 1.1.1992 a novelizován byl v roce 1997 zákonem č. 253/1997 Sb., kterým byl doplněn odst. 3, v kterém byl rozšířen okruh případu, na něž se stávající ustanovení vztahují. V odst. 4 a 5 došlo k zpřísnění postihu za způsobení značné škody a škody velkého rozsahu. Touto novelou mělo dojít k zajištění transparentnosti průběhu celého konkursního nebo vyrovnacího řízení a k zajištění odpovídajícího postihu při porušení tohoto ustanovení. K další novele došlo v roce 2007 a to zákonem č. 296/2007 Sb. účinné od 1.1.2008, a to v souvislosti s přijetím nového insolvenčního zákona.

Nová podoba tohoto ustanovení tedy zní:

⁹ Šámal, Půry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str. 1557-1564

- (1) Kdo jako věřitel v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit majetkový nebo jiný prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.**
- (2) Stejně bude potrestán, kdo věřiteli v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch.**
- (3) Odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem bude potrestán, kdo jako insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit pro sebe nebo jiného ke škodě věřitelů majetkový nebo jiný prospěch, který mu nepřísluší.**
- (4) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1,2 nebo 3 značnou škodu.**
- (5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1,2 nebo 3 škodu velkého rozsahu.**

Objektem tohoto trestného činu je právo věřitele na uspokojení své pohledávky podle zásad insolvenčního (dříve konkursního a vyrovnávacího) řízení a zajištění řádného průběhu takového řízení ze strany jiných osob než soudu.

Insolvenční řízení jako zvláštní typ soudního řízení upravuje zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), jehož účelem je řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným

dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů.

K odst. 1:

Podstatou jednání pachatele je *pasivní úplatkářství*. Pachatel přijme nebo si dá slíbit majetkový nebo jiný prospěch v souvislosti s hlasováním v rámci insolvenčního řízení.

Majetkový nebo jiný prospěch má zde povahu úplatku, tedy jakékoliv významnější materiální i nemateriální neoprávněné výhody. Takovým prospěchem je každá výhoda, kterou se zmenšuje újma hrozící konkrétnímu věřiteli z insolvenčního řízení. Nezáleží na tom, zda byl poskytnut přímo či zastřeně, a nemusí spočívat v poskytnutí úplaty v hotovosti.

Hlasování na schůzi věřitelů představuje způsob rozhodování věřitelů v rámci insolvenčního řízení. Na schůzi věřitelů tito volí věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů, jehož prostřednictvím věřitelé uplatňují některá práva v insolvenčním řízení a ovlivňují jeho průběh. O souvislost s hlasováním tu půjde tehdy, jestliže osoba (a nemusí to být jen dlužník, resp. úpadce) poskytla nebo slíbila majetkový nebo jiný prospěch pachateli, aby ten jako věřitel v insolvenčním řízení vykonal určité hlasovací právo či nikoli, anebo aby hlasovací právo vykonal nebo nevykonal v určitém smyslu. Nemusí jít jen o to, aby pachatel vyjádřil souhlas či nesouhlas s určitým rozhodnutím, ale též o prosazení některé jeho modifikace. V konečném důsledku jde o to, aby byl poskytnutým nebo slíbeným prospěchem prostřednictvím věřitele ovlivněn průběh řízení nebo jeho výsledek. Z hlediska trestní odpovědnosti však není podstatné, zda se pachatel zachoval podle přání toho, kdo mu prospěch poskytl nebo slíbil, nevyžaduje se rovněž způsobení jakékoli škody.

Pachatelem trestného činu podle § 256b odst. 1 může být jen věřitel, který uplatňuje svá práva vůči dlužníkovi v insolvenčním řízení. Pokud by věřitelem byla právnická osoba (obchodní společnost, družstvo apod.), může být pachatelem fyzická osoba, která je statutárním orgánem nebo členem kolektivního statutárního orgánu právnické osoby, nebo jiná osoba oprávněná činit právní úkony za právnickou osobu jako její pracovník nebo člen nebo jako její zástupce (např. prokurista, advokát, vedoucí organizační složky apod.).

Na trestný čin podle § 256b dopadá ustanovení § 90 odst. 2, zavedené novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 253/1997 Sb. s účinností od 1.1.1998. Jestliže tedy zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, že zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná. Trestní odpovědnost fyzické osoby, která jednala jménem právnické osoby nebo v jejím zastoupení, však bylo možno v souladu s touto výslovnou právní úpravou dovodit, a to též u trestných činů s tzv. konkrétním subjektem, i před účinností uvedené novelizace, jejímž smyslem bylo odstranit některé pochybnosti uplatňované v tomto směru.

Z hlediska subjektivní stránky se u tohoto trestného činu vyžaduje **úmyslné zavinění**.

K odst. 2:

Jednání podle § 256b odst. 2 je **aktivní úplatkářství**. Pachatel poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch věřiteli v souvislosti s hlasováním na schůzi věřitelů. Jde o samostatnou skutkovou podstatu.

Oproti pasivnímu úplatkářství podle § 256b odst. 1 je zde jednání omezeno jen vůči věřiteli v souvislosti s hlasováním na schůzi věřitelů.

Pachatelem může být kdokoli mimo věřitele, jemuž byl úplatek poskytnut, nabídnut nebo slíben. Může jít o jiného věřitele, o dlužníka (úpadce) nebo o další osobu, která účastníkem insolvenčního řízení není.

K odst. 3:

Jde o další samostatnou skutkovou podstatu vedle ustanovení § 256b odst. 1 a 2, která byla do trestního zákona zařazena jeho novelizací provedenou zákonem č. 253/1997 Sb. s účinností od 1.1.1998. Postihován je zde zvláštní případ **pasivního úplatkářství** ze strany osob, které se v určitém postavení účastní insolvenčního řízení. Pachatel přijme nebo si dá slíbit pro sebe nebo jiného ke škodě věřitele majetkový nebo jiný prospěch, který mu nepřísluší.

Nezáleží na tom, kde dojde k přijetí nebo příslibu prospěchu. Neoprávněný prospěch podle § 256b odst. 3 navíc může být přijat nebo přislíben též pro jiného, nikoli jen pro pachatele. Kromě pachatele tedy může jít o dlužníka, některého z věřitelů nebo o jinou osobu, která není účastníkem insolvenčního řízení. Pachatel-příjemce úplatku nebo slibu ho tedy buď využije pro sebe, nebo je pachatel jen prostředníkem k předání prospěchu další osobě. Zpravidla však v takovém případě půjde o přijetí prospěchu nebo o příslib prospěchu pro pachatele i pro jinou osobu zároveň.

Ustanovení § 256b odst. 3 vyžaduje, aby přijetí neoprávněného prospěchu nebo jeho příslibu bylo *ke škodě věřitelů*. Přijetí prospěchu nebo jeho příslibu se tudíž musí projevit negativně na rozsahu uspokojení pohledávek věřitelů v insolvenčním řízení anebo na jiném

škodlivém dopadu vůči nim. V tomto následku se projeví souvislost mezi přijetím prospěchu nebo jeho příslibu a dalším jednáním pachatele, které sice není znakem této skutkové podstaty, ale musí jím být ve vztahu k věřitelům škodlivě ovlivněn průběh nebo výsledek insolvenčního řízení. O takový případ by mohlo jít, jestliže insolvenční správce přijal z majetku v majetkové podstatě na úkor věřitelů vyšší odměnu než mu přísluší podle § 38 zák. č. 182/2006 Sb. a vyhlášky č. 313/2007 Sb. uvedený znak skutkové podstaty podle § 256b odst. 3 by však nebyl naplněn, kdyby správce nebo člen věřitelského výboru přijal neoprávněný prospěch nebo jeho příslib, ale neprojevilo by se to škodlivě ve vztahu k věřitelům (pokud by to byl např. úplatek od některého z věřitelů ke škodě úpadce – zde by ovšem mohlo jít u správce o trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 nebo § 255a spáchaný ke škodě úpadcova majetku).

Trestnost je zde vázána na přijetí nebo příslib takového prospěchu, který pachateli nepřísluší. Člen věřitelského výboru i správce mají nárok totiž nárok na odměnu a na náhradu hotových výdajů. Prospěch, který jím nepřísluší, bude tedy takový, který svým obsahem nebo rozsahem jde nad rámec uvedených nároků.¹⁰

Ustanovení § 256b odst. 3 bylo nutno včlenit do trestního zákona s ohledem na skutečnost, že správce konkursní podstaty a nyní insolvenční správce nebylo možno postihovat podle ustanovení § 160 až 163 trestního zákona – přijímání úplatku, podplácení, nepřímé úplatkářství, protože tyto osoby nelze považovat za veřejné činitele (srovnej s § 89 odst. 9 TZ).

Pachatelem trestného činu podle § 256b odst. 3 může být správce nebo člen věřitelského výboru. Jde o pachatele se zvláštním

¹⁰ Šámal, Púry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str. 1567-1572

postavením (tzv. speciální subjekt). Insolvenčním správcem může být fyzická osoba nebo veřejná obchodní společnost, jejímž jménem vykonává funkci správce společník, kterého společnost určila a sdělila soudu. Pokud je členem věřitelského výboru právnická osoba, jedná za ni její zástupce, ohledně jehož trestní odpovědnosti z jednání učiněné v zastoupení právnické osoby platí závěry uvedené výše. Stejný režim odpovědnosti se vztahuje na fyzickou osobu, která vykonává funkci správce jménem veřejné obchodní společnosti.¹¹

K dalším odstavcům ustanovení § 256b TZ, čtvrtému a pátému, lze uvést, že se týkají trestních sazeb právě v závislosti na výši škody způsobené, a to škody značné a škody velkého rozsahu. V obou případech zákon nevyžaduje úmyslné zavinění, na rozdíl od předchozích, postačuje nedbalost.

3.1.4. Trestný čin předlužení podle § 256c TZ

V ustanovení § 256c jde o dvě samostatné skutkové podstaty, zavedené do trestního zákona v souvislosti s novelizací zákona o konkursu a vyrovnání provedenou zákonem č. 105/2000 Sb. s účinností od 1.5.2000. Pro obě skutkové podstaty je charakteristický stav předlužení pachatele, avšak u prvé z nich uvedené v odst. 1 tohoto ustanovení jsou taxativně vyjmenována jednání pod písmeny a) až e) kterými se pachatel do předlužení dostane. V druhém odstavci již pachatel jedná za stavu, kdy je předlužen, a není rozhodující, jakým způsobem se do něho dostal.

¹¹ Šámal, Půry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str. 1567-1572

Znění tohoto ustanovení je následující:

- 1) Kdo, byť i z vědomé nedbalosti /§ 5 písm. a)/, si přivodí předlužení tím, že
 - a) činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům,
 - b) spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru,
 - c) užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem,
 - d) poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, nebo
 - e) učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům,bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.
- 2) Stejně bude potrestán, kdo, byť i z vědomé nedbalosti /§ 5 písm. a)/, ač ví, že je předlužen, přijme nový závazek nebo zřídí zástavu.
- 3) Odnětím svobody až na tři roky bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu.
- 4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.

Jelikož trestní zákon sám nedefinuje pojem předlužení, vychází se z definice obsažené již v zákoně o konkursu a vyrovnání a nově v insolvenčním zákoně. V těchto zákonech se však považuje za dlužníka, který se dostane do úpadku ve formě předlužení jen právnická osoba a fyzická osoba – podnikatel. Trestní zákon však umožňuje sankcionovat podle ustanovení § 256c jakoukoli fyzickou osobu nezávisle na tom, zda je podnikatelem. Proto u ní je třeba stav předlužení dovodit analogicky z ustanovení § 3 InsZ, tj. ze skutečnosti, že má více věřitelů, souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.

Otázku posuzování předlužení je nutno posuzovat vždy v širším kontextu, nelze ji zúžit pouze na rozdíl mezi aktivy a pasivy, ale je nutné vzít v úvahu získání dalších majetkových a jiných hodnot při správě a případně dalším provozování úpadcova podniku. Z tohoto vyplývá, že se nebere v potaz pouze stav dlužníkových peněžních prostředků. Při určování hodnoty dlužníkovy majetku je proto ve většině případů potřeba nechat vyhotovit znalecký posudek, což má však negativní vliv na délku řízení.

K trestní odpovědnosti však nestačí jen samotný stav předlužení určitého dlužníka, protože tím by se v případě smluvních závazků mohl dostat trestní postih do rozporu s ústavní zásadou vyjádřenou v ustanovení čl. 8 odst. 2 větě druhé LPS, podle něhož nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku. Proto trestně postižitelným může být stav předlužení pouze ve spojení s určitým jednáním dlužníka, které vedlo k takovému stavu nebo jehož se v tomto stavu dále dopouští.

Stav předlužení jako podmínku trestní odpovědnosti podle § 256c je třeba odlišovat od neschopnosti dlužníka plnit své splatné závazky (platební neschopnost, insolvency), která se zde nevyžaduje, ale může

mít význam zejména pro již výše uvedený trestní čin zvýhodňování věřitele podle § 256a. Není ovšem vyloučeno, že v konkrétním případě bude dán stav předlužení zároveň s neschopností dlužníka plnit své splatné závazky. K trestnosti podle § 256c odst. 1 a 2 se nevyžaduje, aby došlo ke zkrácení věřitelů ani k jiným formám způsobení škody na cizím majetku, přestože je zřejmé, že v konečném důsledku mohou být věřitelé předluženého dlužníka skutečně poškozeni. Škoda má právní význam až u kvalifikovaných skutkových podstat podle § 256c odst. 3 a 4.

K odst. 1:

Jak již bylo uvedeno, v § 256c odst. 1 je pod písm. a) až e) taxativně uvedeno pět alternativ resp. způsobů, kterými se lze tohoto trestného činu dopustit. K trestní odpovědnosti je tedy postačující kterýkoli z uvedených způsobů a není ani vyloučeno, aby pachatel přivodil stav předlužení i jejich kombinací.

Přivodit si předlužení tedy znamená, že pachatel, který nebyl předlužen, si úmyslně nebo z vědomé nedbalosti počíná ve vztahu k svému majetku některým z dále uvedených způsobů a v příčinné souvislosti s tím se dostane do stavu předlužení. Úmyslné nebo vědomě nedbalé jednání pachatele tedy musí předcházet stavu předlužení, který si tím pachatel přivodí.

Trestní postih podle § 256c odst. 1 je možný, přivodí-li si dlužník, byť i z vědomé nedbalosti, stav předlužení jen některým z těchto taxativně stanovených způsobů:

- a) ***pachatel činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům*** – to znamená, že pachatel investuje, platí, daruje či jinak převádí své majetkové hodnoty v tak

velkém rozsahu, který neodpovídá jak stávajícímu objemu majetkových hodnot pachatele včetně jeho úspor, tak ani důvodně očekávaným majetkovým příjmům. Jde o jakákoli vydání z majetku pachatele, kromě zvláštních případů uvedených v § 256c odst. 1 písm. d) a e), tj. vyjma poskytnutí půjček nebo úvěrů jiným osobám a provedení tzv. odvážného obchodu nebo operace. Otázkou. Zda jde o hrubý nepoměr, nutno posoudit z hlediska současných objektivních hodnot vynaložených vydání na straně jedné a disponibilního majetku na straně druhé. Pro závěr o hrubém nepoměru v tomto smyslu záleží jen na skutečném výsledném rozdílu vzájemného srovnání hodnoty vydání a hodnoty majetku, nikoliv na tom, jaká je nominální hodnota vydání a majetku.

b) pachatel spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinností nebo je s nimi v hrubém nepoměru – zde jde o obdobné nehospodárné nakládání s vlastním majetkem, jaké je v případě cizího majetku znakem objektivní stránky trestných činů porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 a § 255a. Předpokládá se tedy taková správa vlastního majetku, která je v rozporu s některým ustanovením zákona nebo s určitou smlouvou, z nichž vyplývá konkrétní způsob správy majetku a povinnosti s ním spojené. Ve vztahu k vlastnímu majetku je však okruh uvedených povinností poměrně omezený a vázaný jen na případy, kdy správa vlastního majetku prováděná uvedeným způsobem může mít negativní majetkový dopad nejen na situaci dlužníka, ale též vůči dalším osobám.

- c) pachatel užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubé nepoměru s jeho účelem** – tato alternativa se do značné míry překrývá se zákonnými znaky trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b odst. 2. Na rozdíl od uvedeného případu úvěrového podvodu, který lze spáchat jen úmyslně, k naplnění tohoto způsobu předlužení postačí zavinění z vědomé nedbalosti, není zde podstatné, zda pachatel užívá úvěr k jinému účelu se souhlasem oprávněné osoby či bez něj, a kromě užití úvěru v rozporu s jeho účelem k trestnosti postačí i užívání úvěru v hrubé nepoměru s jeho účelem. Ustanovení § 256c odst. 1 písm. c) tedy dopadá jen na úvěry (nikoli na dotace nebo subvence, jak je tomu v § 250b odst. 2), a to úvěry poskytnuté za určitým účelem.
- d) Pachatel poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům** – jde vlastně o zvláštní případ vydání hrubě nepřiměřených majetkovým poměrům pachatele ve smyslu alternativy uvedené výše pod písm. a). Zde jsou důvodem předlužení taková vydání z majetku dlužníka, která mají povahu půjček nebo úvěrů jiným osobám, ať již právnickým nebo fyzickým.
- e) Pachatel učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům** – i zde se jedná o zvláštní případ vydání hrubě nepřiměřených majetkovým poměrům pachatele ve smyslu uvedené výše. Jde však o širší alternativu, protože obchod nebo operace nemusí znamenat

jen přímé vydání z majetku pachatele, ale může jít též o zadlužení majetku pachatele takovým obchodem či operací. Jedná se tedy o tzv. odvážný obchod nebo operaci, protože se vymyká běžnému podnikatelskému riziku, které je jinak podstupováno.

Společným předpokladem trestnosti všech uvedených jednání dlužníka je, že jsou způsobilá přivodit stav jeho předlužení a že v konkrétním případě je skutečně předlužení v příčinné souvislosti s některým z těchto jednání. Orgány činné v trestním řízení se zde mnohdy neobejdou bez odborného vyjádření nebo znaleckého posudku příslušného zaměření k objasnění majetkové bilance dlužníka a k ekonomickému vyhodnocení jeho jednání, jež mělo za následek předlužení, byť otázka, zda jde o stav předlužení a zda příčiny, které k tomu vedly, mají charakter alespoň jednoho z výše uvedených typů pod písm. a) až e), je otázkou právní a musí ji vyřešit orgány činné v trestním řízení.¹²

Pachatelem trestného činu předlužení podle § 256c odst. 1 může být kterýkoli dlužník, pokud si v důsledku jednání uvedených v odst. 1 písm. a) až e) přivodí stav předlužení. Jak již bylo výše uvedeno, nemusí zde jít jen o podnikatele. Určité problémy nastávají v případě právnických osob, jelikož naše současná právní úprava nezná pojem trestní odpovědnosti právnické osoby nebo odpovědnosti např. vícečlenného statutárního orgánu. Trestní odpovědnost v tomto případě nese fyzická osoba, která je statutárním orgánem právnické osoby, nebo jiná osoba oprávněná činit právní úkony za právnickou osobu. Jde zde tedy o fyzickou osobu, která ve smyslu § 90 odst. 2 jednala za

¹² Šámal, Půry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str. 1574-1577

právníckou osobu, a to některým ze způsobů uvedených výše, pokud by u ní bylo dáno zavinění v předpokládané formě. Praxe přináší problémy, kdy například po převedení veškerých aktiv a majetku z jedné společnosti na druhou, nastupuje na místo původní osoby zodpovědné, osoba jiná, neznalá, označována jako „bílý kůň“, která pod příslibem nějaké finanční či jiné výhody přebere veškeru odpovědnost. Většinou se jedná o osobu bez vzdělání, ze sociálně slabé vrstvy obyvatel či dokonce o cizince. V mnoha případech se takto převádějí „vytunelované“ společnosti i na osoby neexistující.

Z hlediska **zavinění** se vyžaduje, aby si dlužník přivodil některým z výše uvedených způsobů stav předlužení buď **úmyslně** (§ 4), přičemž úmysl může být přímý i nepřímý, nebo z **vědomé nedbalosti** ve smyslu § 5 písm. a). Proto by nepostačovalo, kdyby se pachatel dostal do tohoto stavu jen z nevědomé nedbalosti podle § 5 písm. b), tj. pokud nevěděl, že může způsobit takový následek, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Předpokladem trestní odpovědnosti podle § 256c odst. 1 tedy je, že pachatel věděl o tom, že způsoby uvedenými pod písm. a) až e) tohoto ustanovení si může přivodit stav předlužení, a buď takový stav přímo chtěl způsobit, nebo byl srozuměn s tím, že jej způsobí, anebo bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že k takovému následku nedojde. Konkrétní forma zavinění a případná přiměřenost důvodů, na které pachatel spoléhal, se vždy posuzuje podle individuálních okolností každého jednotlivého případu.¹³

K odst. 2:

¹³ Šámal, Pury, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str.1574-1577

U trestného činu předlužení podle § 256c odst. 2 je podstatné, že pachatel jedná za již existujícího stavu předlužení, bez ohledu na to, jakým způsobem si ho přivodil. K této podmínce musí přistoupit další ze dvou taxativně vyjmenovaných a alternativně stanovených skutečností, přičemž postačí kterákoli z nich. Pachatel přijme nový závazek nebo zřídí zástavu. K trestnímu postihu však nestačí samotné zjištění stavu předlužení ani jiné následné jednání, než je přijetí nového závazku nebo zřízení zástav. Z uvedeného plyne, že podnikatel je ve stavu předlužení zásadně povinen podat návrh na zahájení insolventního řízení (dříve návrh na konkurs). Nikoli přijímat nové závazky nebo zřizovat zástavu, ať již z jakýchkoli důvodů, neboť takové jednání dále zatěžuje jeho majetek a tím ohrožuje uspokojení stávajících věřitelů.

Přijetím nového závazku se rozumí stav, kdy pachatel na sebe vezme povinnost k plnění, kterou dosud neměl, a to na podkladě určitého závazkového vztahu vyplývajícího ze smlouvy. Ustanovení § 256c odst. 2 totiž chrání již existující věřitele před dalším zhoršováním majetkových poměrů předluženého dlužníka. Z tohoto hlediska bude třeba posuzovat též jaký dopad mělo přijetí nového závazku dlužníkem.

Zřízení zástavy znamená uzavření písemné smlouvy o zástavním právu. Zákon v § 256c odst. 2 výslovně neuvádí, že zástavu zřídí pachatel na věci či jiné majetkové hodnoty ze svého majetku. Ustanovení tohoto paragrafu chrání již existující věřitele před dalším zhoršováním majetkových poměrů předluženého dlužníka a další nové zástavní věřitele. Zřízením zástavy je třeba rozumět jednání, kdy se pachatel stane zástavcem, a to bez ohledu na skutečnost, zda je i zástavním dlužníkem nebo zda zástavou ze svého majetku jen zajišťuje závazek jiného dlužníka. I zde je třeba posuzovat, jaký dopad na

celkovou hospodářskou situaci předluženého dlužníka mělo zřízení zástavy.¹⁴

Pachatelem trestného činu předlužení podle § 256 odst. 2 může být již jen předlužený subjekt (dlužník), jde tedy již o konkrétní subjekt. Nemusí jít jen o podnikatele, přestože trestní postih míří typicky na podnikatele. O odpovědnosti právnické osoby platí obdobně vše co bylo uvedeno v poznámkách k odst. 1.

Zavinění v tomto případě může být zaviněním **úmyslným** nebo z **vědomé nedbalosti**. Jednání z nevědomé nedbalosti by proto nepostačovalo.

K dalším odstavcům ustanovení § 256c TZ, třetímu a čtvrtému, lze uvést, že se týkají trestních sazeb právě v závislosti na výši škody způsobené, a to škody značné a škody velkého rozsahu. Škodu v obou případech může představovat zejména zmaření uspokojení pohledávek věřitelů, ať již stávajících, nebo nových, jestliže je pachatel v důsledku svého předlužení nebude schopen řádně a v plném rozsahu uspokojit. V obou případech zákon nevyžaduje úmyslné zavinění, postačuje nedbalost.

3.1.5. Trestný čin porušení povinnosti v insolvenčním řízení (dříve porušení povinnosti v řízení o konkursu) podle § 126 TZ

¹⁴ Schelleová ,I: Konkurz a vyrovnání, EUROLEX BOHEMIA, Praha 2004, str. 449-450

Toto ustanovení bylo do našeho trestního zákona vloženo zákonem č. 253/1997 Sb. a dále změněno zákonem č. 105/2000 Sb. a zákonem č. 296/2007 Sb. Jelikož výše uvedenými novelizacemi se tento paragraf citelně měnil, bude třeba se zabývat jeho zněním v jednotlivých fázích.

Nejdříve se budeme věnovat znění § 126 TZ od jeho uvedení do života až do novely v roce 2007, včetně vložení odstavce 2 novelou č. 105/2000 Sb.

- 1) Kdo po prohlášení konkursu maří nebo hrubě ztěžuje výkon funkce správce konkursní podstaty, a tím ohrozí úplné a správné zjištění majetku patřícího do konkursní podstaty nebo zpeněžení tohoto majetku, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.**
- 2) Stejně bude potrestán, kdo nesplní svou zákonnou povinnost podat návrh na prohlášení konkursu.**

Objektem trestného činu podle § 126 TZ byl zájem na řádném výkonu funkce správce konkursní podstaty při výkonu práv a povinností v souvislosti s konkursem, a tím v konečném důsledku na náležitém uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku, a po výše zmíněné novele č. 105/2000 Sb. i zájem na splnění zákonné povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu.

Ustanovení § 126 odst.1 se vztahovalo pouze na funkci správce konkursní podstaty, nikoli na výkon funkce předběžného správce, jelikož účinky tohoto ustanovení nastávali až po prohlášení konkursu.

K odst. 1:

Prohlášením konkursu přecházejí práva a povinnosti, které měl před prohlášením úpadce na správce konkursní podstaty. Správce je oprávněn a povinen vykovávat akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do konkursní podstaty, rozhodovat o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti, vykovávat práva a plnit povinnosti zaměstnavatele, rozhodovat o obchodních záležitostech podniku, činit za úpadce právní úkony potřebné k provozování podniku, zajistit vedení účetnictví a plnění povinností podle předpisů o daních. Správce konkursní podstaty je při výkonu své funkce povinen postupovat s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo které mu uloží soud.

Mařením výkonu funkce správce konkursní podstaty se rozumí usilování o znemožnění takového výkonu funkce v době, kdy má být splněn. Fakticky v důsledku jednání pachatele dochází k ohrožení úplného a správného zjištění majetku patřícího do konkursní podstaty nebo zpeněžení tohoto majetku tím, že tyto úkony nemůže ve stanovené době vykonat.

Hrubé ztěžování výkonu funkce správce konkursní podstaty je jednání pachatele, kterým vytvoří podmínky, za kterých musí správce konkursní podstaty vynaložit daleko více energie a úsilí, aby mohlo dojít ke splnění jeho povinností. Dochází tak k prodlužování řízení avšak nakonec k ukončení řízení dojde.

K naplnění skutkové podstaty § 126 dochází také v souběhu např. s trestnými činy podle § 221 ublížení na zdraví, § 257 poškozování cizí věci nebo § 235 vydírání.

Pachatelem trestného činu podle § 126 odst. 1 může být kdokoliv, kdo maří či hrubě ztěžuje výkon funkce správce konkursní podstaty a tím ohrozí úplné a správné zjištění majetku patřícího do konkursní podstaty nebo jeho zpeněžení. Může jím být tedy nejen

dlužník a osoby za něj jednající, ale také např. nájemce podniku a další osoby, které mají věci patřící do konkursní podstaty, ale tuto skutečnost zatají a nebo mají věci patřící do konkursní podstaty ve svém držení a odmítají správci konkursní podstaty tyto věci předat či mu umožnit si takové věci prohlédnout, ocenit, zapsat do soupisu konkursní podstaty a zpeněžit je. Dále mohou být pachatelem osoby, které neposkytnou správci konkursní podstaty zákonem stanovenou součinnost podle § 9d ZKV.

Po **subjektivní stránce** se k naplnění znaků trestného činu podle § 126 odst. 1 vyžaduje **úmysl**, přičemž zejména u hrubého ztěžování výkonu funkce správce konkursní podstaty postačí i úmysl eventuální. Zpravidla však půjde o úmysl přímý.

K odst. 2:

Pachatelem trestné činu podle § 126 odst. 2 po novele trestního zákona č. 105/2000 Sb. může být pouze ten, kdo má zákonnou povinnost podat návrh na prohlášení konkursu, avšak tuto svou zákonnou povinnost nesplní.

Povinnost podat návrh na prohlášení konkursu byla výslovně uvedena v ustanovení § 3 ZKV, který určoval subjekt, jež tuto povinnost měli tj. právnická osoba nebo fyzická osoba – podnikatel, který je v úpadku. Právnická osoba v likvidaci má tuto povinnost, jen je-li předlužena. Povinnost podat návrh na prohlášení konkursu nebyla splněna, jestliže bylo řízení o návrhu na prohlášení konkursu vinou navrhovatele zastaveno nebo jestliže byl návrh zamítnut.

V praxi se vyskytl právní názor, že jestliže byl návrh na prohlášení konkursu podán věřitelem, je vždy třeba uvažovat o trestní odpovědnosti dlužníka, právě ve smyslu ustanovení § 126 odst. 2 TZ,

neboť tento nesplnil svou zákonnou povinnost podat návrh na prohlášení konkursu, jak mu bylo uloženo. Tento názor může však být zavádějící, neboť v praxi se vyskytovali stále častěji tzv. šikanózní návrhy na prohlášení konkursu, které sloužili k odstranění konkurence např. při výběrových řízeních apod. I toto byl jeden z důvodů proč se novelou č. 296/2007 Sb. tento odstavec z ustanovení § 126 TZ vypustil.

Po **subjektivní stránce** se k naplnění znaků trestného činu porušení povinnosti v řízení o konkursu vyžadoval **úmysl**, přičemž stačil i úmysl eventuální, zpravidla však šlo o úmysl přímý.¹⁵

Nově zní ustanovení § 126 TZ po novele č. 296/2007 Sb. následovně:

Kdo v insolvenčním řízení maří nebo ztěžuje výkon funkce insolvenčního správce, a tím ohrozí účel insolvenčního řízení, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

Významem této novely je postihnout pachatele v celém insolvenčním řízení, tj. již před prohlášením případného konkursu. V ostatním k žádným změnám nedošlo, platí vše co bylo k § 126 uvedeno výše.

¹⁵ Šámal, Púry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str.812-822

3.2. Trestné činy související s úpadkovými trestnými činy a jejich úprava v trestním zákoně

Mezi trestné činy související s úpadkovými trestnými činy řadíme následující trestné činy:

- a) **Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 TZ**
- b) **Porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 TZ**
- c) **Pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a, 128b a 128c TZ**
- d) **Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle § 147 TZ**
- e) **Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 TZ**
- f) **Porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 a 255a TZ**

3.2.1. Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 TZ

Toto ustanovení je zařazeno do zvláštní části trestního zákona, hlavy druhé, nazvané Trestné činy hospodářské, oddílu druhého, nazvaného Trestné činy proti hospodářské kázi.

Zmíněné ustanovení není úpadkovým trestným činem, ale v důsledku spáchání tohoto trestného činu může k úpadku dlužníka dojít, popřípadě může tento trestný čin po zahájení insolventního řízení spáchat insolvenční správce.

Toto ustanovení obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty uvedené v odstavcích 1 a 2.

Pachatelem trestného činu podle § 125 TZ může být kdokoliv, ale zpravidla je jím podnikatel – fyzická osoby nebo statutární orgán právnické osoby. Pokud jde o formu zavinění je požadován v odst. 1 a 2 úmysl.

V odst. 3 a 4 postačuje jako forma zavinění nedbalost.¹⁶

3.2.2. Porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 TZ

Toto ustanovení spadá do stejného oddílu trestního zákona jako předcházející trestný čin.

Objektem tohoto trestného činu je hospodářská kázeň. Porušením pravidel hospodářského styku se rozumí zejména:

- a) nekalé soutěžní jednání
- b) nedovolené omezování hospodářské soutěže

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli, ale z povahy věci plyne, že to může být jen osoba, pro kterou jsou pravidla hospodářského styku závazná, tj. osoba, která z titulu svého zaměstnání či funkčního zařazení, postavení musí tato pravidla dodržovat.

Jde o trestný čin úmyslný, který musí zahrnovat nejen všechny znaky trestného činu, ale musí zde být dán i tzv. druhý úmysl opatřit sobě nebo jinému ve značném rozsahu neoprávněné výhody.¹⁷

3.2.3. Pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a, 128b a 128c TZ

¹⁶ Šámal, Púry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str.799-812

¹⁷ Šámal, Púry, Rizman: Trestní zákon komentář – díl II., C.H.BECK 2004, str.823-832

Tento trestný čin s úpadkovými trestnými činy souvisí velmi úzce.

Ustanovení § 128a TZ stejně jako následující ustanovení § 128b a 128c, chrání zájem na řádném a zákonném provedení jakékoliv veřejné soutěže či veřejné dražby, zejména chrání zejména dodržování stanoveného postupu za rovných podmínek pro jejich účastníky.

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli, zpravidla to však bude osoba, která má určité povinnosti při organizování veřejné dražby či soutěže. V odst. 2 §128a TZ jsou uvedeny osoby, které mohou být pachatelem majícím speciální postavení, což podmiňuje vyšší sazbu. Jedná se o vyhlášovatele nebo pořadatele veřejné dražby či soutěže, člena privatizační komise, licitátora nebo člena organizované skupiny.

Pokud jde o formu zavinění, u ustanovení § 128a odst. 1 TZ je požadována úmyslná forma zavinění. Trestný čin musí být spáchán v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch. Ke způsobení škody ani k opatření prospěchu však nemusí dojít, minimální výše není u škody ani prospěchu stanovena, ale její výše bude mít vliv na určení stupně společenské nebezpečnosti činu pro společnost.

Ustanovení § 128b TZ je označováno jako pletichy v souvislosti s veřejnou soutěží, následující ustanovení § 128c TZ je označeno jako pletichy při veřejné dražbě. Za pletichy je považováno jednání lstí, pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy, které přiměje jiného, aby se zdržel účasti na podávání návrhů při dražbě.

Pokud jde o zavinění, je požadován úmysl.

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli.

3.2.4. Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle § 147 TZ

Pachatelem tohoto trestného činu může být i insolvenční správce v insolvenčním řízení, kdy neodvádí povinné platby za zaměstnance, ač je v postavení jejich zaměstnavatele. Vyžaduje se, aby pachatel měl zvláštní postavení, tedy postavení tzv. speciálního subjektu.

K zavinění je vyžadován úmysl.

K tomuto ustanovení se vztahuje možnost zániku trestnosti tohoto trestného činnosti, která zaniká účinnou lítostí podle ustanovení § 147a TZ, a to v případě, že pachatel uhradí všechny povinné platby dříve, než soud prvního stupně počne vyhlašovat rozsudek.

3.2.5. Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 TZ

Dalším trestným činem souvisejícím s úpadkovými trestnými činy je trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. I tohoto trestného činu se může dopustit insolvenční správce, který je v insolvenčním řízení povinen za úpadce zajistit plnění povinností podle předpisů o daních.

K samotnému ustanovení § 148 TZ je nutné dodat, že současné znění bylo nově upraveno novelou č. 253/1997 Sb., kdy byl vložen odstavec druhý, který je fakticky samostatnou skutkovou podstatou.

Rovněž i v případě tohoto trestného činu může dojít k zániku trestnosti, která je upravena v ustanovení § 66 TZ, nazvaná účinná lítost, jde však o ustanovení obecné. S ohledem na zmíněnou obecnost nebyla zmiňována ani účinná lítost, jež by přicházela v úvahu také u

dalšího z trestných činů uvedených v předchozí kapitole, kterým je porušení povinností v insolvenčním řízení podle § 126 TZ.

3.2.6. Porušování povinností při správě cizího majetku podle § 255 a 255a TZ

Dalším trestným činem, který souvisí s úpadkovými trestnými činy je trestný čin uvedený v § 255.

Tento trestný čin je zařazen do zvláštní části trestního zákona, hlavy deváté nazvané trestné činy proti majetku.

Objektem tohoto trestného činu jsou majetková práva a důvěra v jejich řádnou správu. Předmětem ochrany jsou nejen věci, ale i jiná majetková práva. Cizím majetkem se rozumí majetek nepatřící zcela nebo jen z části pachateli.¹⁸

Pachatelem trestného činu porušování povinností při správě cizího majetku může být jen fyzická osoba, která je nositelem zákonem jí uložené nebo smluvně převzaté povinnosti opatrovat nebo spravovat cizí majetek.

Z předešlého lze tedy dovodit, že se tohoto trestného činu může dopustit i insolvenční správce, pokud si úmyslně počíná tak, že porušením své povinnosti dané mu zákonem, spravovat majetek patřící do majetkové podstaty, způsobí škodu nikoli malou.

Navazujícím ustanovením je ustanovení § 255a. Zmíněné ustanovení je vlastně určitá nedbalostní alternativa trestného činu podle § 255 TZ, v němž je vyjádřena úmyslná forma zavinění.

¹⁸ Schelleová, I a kolektiv: Konkurz a vyrovnání, EUROLEX BOHEMIA, Praha 2004, str. 458

4. Slovenská právní úprava

4.1. Úvod

Od 1.1.2006 nabyly účinnosti nové slovenské trestní kodexy, které zrušily a nahradily dosavadní kodexy z roku 1961 ve znění pozdějších předpisů. Jde o nový trestní zákon č. 300/2005 Z.z. ze dne 20.5.2005 a nový trestní řád č. 301/2005 Z.z. ze dne 24.5.2005. Oba tyto kodexy představují zásadní reformu trestního práva na Slovensku. Je tomu tak i proto, že dosud platné trestní kodexy neprošly na Slovensku tak početnými a zásadními novelami, jako tomu bylo u nás.

Nové trestní kodexy jsou připravovány rovněž v České republice. Této problematice se bude věnovat další kapitola této práce.

Za dané situace je pochopitelné, že průběh trestněprávní reformy na Slovensku může být pro nás velmi inspirativní. Slovenská republika je nejen náš nejbližší zahraniční soused, ale protože máme i dlouhodobou společnou historii v rámci společného státu, vzájemné sledování vývoje v jednotlivých oblastech života je pro obě republiky mimořádně významné.¹⁹

4.2. Úpadkové trestné činy

V nové trestněprávní úpravě na Slovensku se za úpadkové trestné činy považují následující trestné činy:

- a) Podvodný úpadek podle § 227 TZ**
- b) Zaviněný úpadek podle § 228 TZ**
- c) Poškození věřitele podle § 239 TZ**

¹⁹ Slovenský trestní zákon, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2006

- d) **Zvýhodňování věřitele podle § 240 TZ**
- e) **Pletichy v souvislosti s řízením konkursním a vyrovnacím podle § 241**
- f) **Maření konkursního nebo vyrovnacího řízení podle § 242 a 243 TZ**

Všechny výše uvedené trestné činy jsou ve slovenském trestním zákoně uvedeny v hlavě čtvrté, trestné činy proti majetku.

Důležitým poznatkem je, že ve slovenské úpravě se dělí trestné činy na přečiny a zločiny.

Přečinem je trestný čin spáchaný z nedbalosti nebo úmyslný trestný čin s horní hranicí sazby nepřevyšující pět let.

Zločinem je úmyslný trestný čin, za který zákon ve zvláštní části stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující pět let. O zločin se jedná též v případě, že v přísnější skutkové podstatě přečinu spáchaného úmyslně je stanovena horní hranice trestní sazby převyšující pět let.

4.2.1. Podvodný úpadek podle § 227 TZ

Toto ustanovení nového trestního zákona nahradilo ustanovení § 250e předcházejícího trestního zákona a zní:

- 1) **Kdo v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch způsobí úpadek právnické osoby, v níž je statutárním orgánem nebo prokuristou, tím, že majetek této právnické osoby byť i jen z části použije**
 - a) **k založení jiné právnické osoby nebo**
 - b) **k získání její majetkové účasti v jiné právnické osobě, nebo kdo tak jedná v úmyslu způsobit úpadek právnické**

osoby, v níž je statutárním orgánem nebo prokuristou, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

- 2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a způsobí jím větší škodu nebo jím získá pro sebe nebo pro jiného větší prospěch.
- 3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) a způsobí jím značnou škodu nebo jím získá pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
 - b) závažnějším způsobem jednání.
- 4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) a způsobí škodu velkého rozsahu nebo jím získá pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
 - b) a způsobí jím jinému úpadek.

Objektem tohoto trestného činu je majetek věřitelů, jde vlastně o určitý druh podvodu formou tzv. přelévání kapitálu.

Jednání pachatele spočívá primárně v úmyslu způsobit jinému škodu nebo získat pro sebe či pro jiného neoprávněný prospěch tím, že majetek subjektu nepoužije na úhradu splatných pohledávek věřitelů, ale na založení jiné právnické osoby a tím způsobí úpadek právnické osobě, ve které je statutárním orgánem či prokuristou.

Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze speciální subjekt, který je statutárním orgánem nebo prokuristou právnické osoby.

Jde o úmyslný trestný čin, a jedná se o přečin.²⁰

²⁰ Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006, str. 488-490

4.2.2. Zaviněný úpadek podle § 228 TZ

Toto ustanovení nového trestního zákona nahradilo ustanovení § 250f předcházejícího trestního zákona a zní:

- 1) Kdo způsobí úpadek právnické osoby a ve větším rozsahu zmaří uspokojení jejího věřitele tím, že**
 - a) bez odpovídajícího finančního krytí investuje do ztrátového obchodu,**
 - b) přijme nebo poskytne z hlediska majetkových možností právnické osoby nevýhodný úvěr,**
 - c) ke škodě věřitele právnické osoby zničí, poškodí, daruje, zatají nebo jinak odstraní byť i jen z části majetek této právnické osoby,**
 - d) větší část příjmu z podnikání právnické osoby použije pro vlastní osobní spotřebu, nebo**
 - e) příjem podnikání právnické osoby vloží byť i jen zčásti do loterií, her nebo sázek,****bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.**
- 2) Stejně jako v odstavci 1 bude potrestán, kdo jedná způsobem uvedeným v odstavci 1 písm. a) až e), a úpadek právnické osoby byl odvrácen pouze poskytnutím příspěvku nebo jiným opatřením orgánu státu, územní samosprávy nebo veřejnoprávní instituce, k nimž nebyly tyto orgány povinné.**
- 3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a způsobí jím značnou škodu.**

- 4) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2**
- a) a způsobí jím škodu velkého rozsahu, nebo**
 - b) a způsobí jím jinému úpadek.**

Objektem tohoto trestného činu je majetek věřitelů, který toto ustanovení chrání před lehkomyšlným jednáním pachatele při podnikatelské činnosti.

Jde opět o určitý druh podvodu.

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoli. Z díkce zákona však vyplývá, že pachatelem bude zpravidla statutární orgán nebo prokurista právnické osoby, nebo osoba jednající v zastoupení.

Jde o trestný čin **úmyslný**, jedná se o **přečin**.²¹

V odstavci 2 jde o stejné jednání jako v odstavci 1, za podmínky, že byl úpadek odvrácen jen v důsledku příspěvku či jiné pomoci od orgánů státní správy.

V odstavci 4 jde o trestný čin, který je **zločinem**.

Tento trestný čin v podstatě odpovídá našemu trestnému činu předlužení podle § 256c TZ. V návrhu nového trestního zákona pak půjde o ustanovení § 222 TZ způsobení úpadku. Rozdíl však je, že v případě slovenské úpravy se jedná o trestný čin úmyslný, kdežto v naší úpravě stačí i vědomá nedbalost.

4.2.3. Poškození věřitele podle § 239 TZ

Toto ustanovení nahradilo původní znění § 256 TZ.

- 1) Kdo i jen částečně zmaří uspokojení svého věřitele tím, že**

²¹ Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006, str. 490-492

- a) zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnou, zatají, prodá, vymění nebo jinak odstraní i jen část svého majetku,
 - b) zatíží věc, která je předmětem závazku, nebo ji pronajme,
 - c) předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek, nebo postoupí svou pohledávku, nebo převezme dluh jiného, i když k tomu nebyl povinen ani oprávněn, nebo
 - d) předstírá zmenšení svého majetku nebo jeho zánik,
- bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

2) Stejně jako v odstavci 1 bude potrestán, kdo, i jen částečně, zmaří uspokojení věřitele jiné osoby tím, že

- a) zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnou, zatají, prodá, vymění nebo jinak odstraní i jen část majetku dlužníka, nebo
- b) na majetek dlužníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku.

3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uveden v odstavci 1 nebo 2

- a) a způsobí jím větší škodu, nebo
- b) ze zvláštního motivu.

4) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a způsobí jím značnou škodu.

5) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

- a) a způsobí jím škodu velkého rozsahu,
- b) a způsobí jím jinému úpadek, nebo
- c) závažnějším způsobem jednání.

Objektem tohoto trestného činu je právo věřitele na uspokojení jeho pohledávky. Může jít o dvě formy jednání, a to sice poškozování

vlastního věřitele podle odstavce 1 nebo poškozování cizího věřitele podle odstavce 2.

Pachatelem trestného činu podle § 239 odst. 1 může být pouze dlužník.

Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje **úmysl**.

Tento trestný čin je **přečinem**, v odstavci 5 jde o **zločin**.²²

Trestný čin poškozování věřitele je ve slovenské úpravě v podstatě shodný s naší současnou úpravou. I v novém návrhu našeho trestního zákona se znění tohoto paragrafu nijak znatelně nezmění.

4.2.4. Zvýhodňování věřitele podle § 240 TZ

Toto ustanovení nahradilo ustanovení § 256a předcházejícího trestního zákona.

- 1) Kdo jako dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky, zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele tím, že zvýhodní jiného věřitele, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.**
- 2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 větší škodu.**
- 3) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.**

Pachatelem může být pouze dlužník, který není schopný plnit svoje splatné závazky. Nevyžaduje se ani, aby bylo již zahájeno konkursní či restructuralizační řízení, naopak trestné budou případy

²² Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006, str. 511-514

maření uspokojení splatných věřitelových pohledávek v době předcházející zahájení těchto řízení, jelikož v této době hrozí ze strany dlužníka největší majetkové úniky.

Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje **úmysl**, tento trestný čin je **přečinem**, v odstavci 3 se jedná o **zločin**.²³

I tento trestný čin zůstal v podstatě stejný podle původního znění trestního zákona platícího v tehdejší Československu, odpovídající našemu současnému trestnému činu podle § 256a zvýhodňování věřitele a se stejnou úpravou se počítá i v novele trestního zákona.

4.2.5. Pletichy v souvislosti s řízením konkursním a vyrovnacím podle § 241 TZ

V původním trestním zákoně byl tento trestný čin upraven v § 256b.

- 1) Kdo jako konkursní věřitel v souvislosti s hlasováním o nuceném vyrovnání nebo jako věřitel v souvislosti s hlasováním při vyrovnacím jednání, nebo jako věřitel v souvislosti s hlasováním o schválení restrukturalizačního plánu přijme nebo si dá slíbit majetkový nebo jiný prospěch, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na tři léta.**
- 2) Stejně jako v odstavci 1 bude potrestán, kdo věřiteli v souvislosti s hlasováním o nuceném vyrovnání za souhlas s vyrovnáním poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch.**
- 3) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2**
 - a) ze zvláštního motivu, nebo**

²³ Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006, str. 514-515

b) závažnějším způsobem jednání.

Objekt tohoto trestného činu je stejný jako u předchozího trestného činu. Podstatou jednání uvedeného v odstavci 1 je *pasivní úplatkářství*, v odstavci 2 pak *aktivní úplatkářství*.

Pachatelem může být pouze konkursní věřitel nebo věřitel při vyrovnacím (restrukturalizačním) řízení.

Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje úmysl, jedná se o **přečin**, v odstavci 3 jde o **zločin**.²⁴

Tento trestný čin byl taktéž převzat z původní československé úpravy a je tudíž shodný s naší současnou úpravou § 256b TZ. I v nové úpravě našeho trestního zákona se počítá s velmi podobnou úpravou tohoto ustanovení.

4.2.6. Maření konkursního nebo vyrovnacího řízení podle § 242 a 243 TZ

Tato ustanovení nahradila původní znění § 256c a 256d trestního zákona.

- 1) **Kdo maří konkursní řízení, vyrovnací řízení, řízení o restrukturalizaci nebo řízení o oddlužení tím, že**
 - a) **nesplní povinnost uloženou mu zákonem, který upravuje toto řízení, nebo**
 - b) **uvede nepravdivé údaje v seznamu aktiv a pasiv,**
bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.
- 2) **Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1**

²⁴Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006, str. 516-517

- a) a způsobí jím větší škodu
- b) ze zvláštního motivu, nebo
- c) závažnějším způsobem jednání.

Objektem tohoto trestného činu je právo věřitele na zákonné uspokojení své pohledávky. Postihuje proto maření konkursního, vyrovnacího, restrukturalizačního řízení a řízení o oddlužení taxativně uvedenými způsoby jednání.

Pachatelem může být dlužník, úpadce nebo člen statutárního orgánu úpadce či dlužníka.

Jde o **úmyslný trestný čin**, v odstavci 1 se jedná o **přečin**, v odstavci 2 o **zločin**.²⁵

- 1) Kdo maří konkursní řízení tím, že
 - a) zatají věc patřící do konkursní podstaty,
 - b) znemožní, aby se věc patřící do konkursní podstaty zapsala a odhadla,
 - c) nevydá věc patřící do konkursní podstaty, nebo
 - d) zadrží, padělá nebo zničí zaznamenané informace o majetku nebo finančních aktivitách dlužníka,bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- 2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a způsobí jím větší škodu.
- 3) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1
 - a) a způsobí jím značnou škodu, nebo
 - b) závažnějším způsobem jednání.

²⁵ Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006, str. 518

- 4) Odnětím svobody na čtyři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a způsobí jím škodu velkého rozsahu.

Objektem tohoto trestného činu je i v tomto případě právo věřitele na zákonné uspokojení své pohledávky, toto ustanovení postihuje maření konkursního a restrukturalizačního řízení ve vztahu ke konkursní podstatě a to specifickými, taxativně vymezenými způsoby.

Pachatelem může být kdokoli.

Jedná se o úmyslný trestný čin, který je přečinem, podle odstavce 3 je pak zločinem.²⁶

Tyto dva trestné činy odpovídají našemu trestnému činu porušení povinností v insolvenčním řízení podle § 126 TZ. Jsou zde rozvedeny jednotlivé způsoby, kterými je možné insolvenční řízení mařit. Ani v novele se u nás nepřipravuje takto podrobné znění, zůstává znění stejné jako nyní.

5. Návrh nového trestního zákona v České republice

Návrh nového trestního zákoníku byl Parlamentem ČR projednáván již několikrát. V letech 2004 až 2006 jako sněmovní tisk č.744. Tento návrh byl však 21.3.2006 zamítnut. V současné době projednává Parlament ČR nový návrh (sněmovní tisk č. 410), který však z velké části přejímá myšlenky minulých návrhů.

Základní změnou oproti současné úpravě je dělení trestných činů, tak jak jsou rozděleny již v současné slovenské úpravě, jen s malými odchylkami. Trestné činy by se měly dělit na přečiny a zločiny. Přečiny budou všechny nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy,

²⁶ Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006, str. 519-520

na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí sazby do 3 let. Zločiny budou všechny trestné činy, které nejsou přečiny. Zvláště závažnými zločiny budou všechny trestné činy uvedené v § 89 odst. 2 a úmyslné trestné činy, na které zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí sazby minimálně 8 let.

Co se týká tzv. úpadkových trestných činů, jsou v návrhu všechny zařazeny do zvláštní části, hlavy páté, trestné činy proti majetku. Jejich podrobná znění najdeme v § 220 až 225.

Tyto trestné činy byly upraveny již v předchozím návrhu trestního zákona a byly převzaty do současného návrhu.

U tzv. úpadkových deliktů – poškození věřitele (§ 220), zvýhodnění věřitele (§ 221), způsobení úpadku (§ 222 – dřívější “předlužení”), porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§ 223), pletichy v insolvenčním řízení (§ 224) a porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 225 – dříve zařazené do “poškození věřitele”) byly provedeny jen dílčí změny upřesňující a doplňující dikci těchto ustanovení, a to i v návaznosti na přijetí nových právních předpisů (§ 223 a 224).

Nejpodstatněji bylo změněno a doplněno poškození věřitele (§ 220), kde mimo již zmíněného osamostatnění skutkové podstaty, nyní nazvané porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 225), byly doplněny další, v praxi se vyskytující formy jednání, které je třeba také postihnout jako poškození věřitele (postoupení své pohledávky, anebo převzetí dluhu jiného, zatížení věci, která je předmětem závazku, nebo její pronajmutí, a předstírání nebo uznání práva nebo závazku ve větším rozsahu, než odpovídá skutečnosti, nebo předstírání splnění závazku). Vzhledem k tomu, že v regulatorním prostředí nového insolvenčního práva, v němž dlužník ve dvou ze třech možných způsobů řešení úpadku (v reorganizaci a oddlužení) neztrácí kontrolu nad svým majetkem, doplňuje se do skutkové podstaty i

předstírání úpadku nebo hrozícího úpadku, kterými se může dlužník zbavit podstatného rozsahu svých závazků. Z toho vyplývá i předpoklad, že dlužníci budou motivováni k pokusům zneužít reorganizaci nebo oddlužení v neprospěch svých věřitelů. U poškozování věřitele podle odstavce 2 je skutková podstata rozšířena i na případy, kdy k majetku dlužníka je uplatněno sice existující právo nebo pohledávka, ale ve vyšší výši či lepším pořadí, než jaké skutečně má.

Vzhledem k formálnímu pojetí trestného činu a s přihlédnutím k formulaci ostatních majetkových trestných činů byly do skutkových podstat trestných činů poškozování věřitele a zvýhodňování věřitele doplněny spodní hranice škody nikoli malé (25 000 Kč), která s ohledem na tento druh trestné činnosti tvoří spodní hranici trestní odpovědnosti za tyto trestné činy, jež je podobně jako u daňových deliktů vyšší než u klasických majetkových trestných činů, např. krádeže, zpronevěry, podvodu apod. (škoda nikoli nepatrná – 5 000 Kč). Trestné činy zvýhodňování věřitele a způsobení úpadku byly rozšířeny na oba úpadkové stavy, tedy jak na předlužení, tak i na platební neschopnost, když pro dosavadní zúžení pouze na jeden tento stav (navíc u každé této skutkové podstaty jiný) není logický důvod.

U trestného činu porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§ 223), který byl mezi majetkové trestné činy přesunut z trestných činů hospodářských, byla provedena úprava znění této skutkové podstaty vzhledem k přijetí zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Nově nebude již trestně sankcionována povinnost podat insolvenční návrh (§ 98 insolvenčního zákona), neboť v pojetí nové úpravy úpadkového práva by tato hrozba trestním postihem působila proti tendenci motivovat dlužníka ke včasnému řešení krizové situace především pozitivně. Namísto trestní úpravy zavedla totiž nová úprava sankce soukromoprávní povahy (srov. § 98 a násl. insolvenčního zákona), které směřují ve prospěch věřitelů

dlužníka, kteří jsou porušením povinnosti podat návrh zpravidla nejvíce postiženi. To je i v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, podle níž soukromoprávní vztahy je třeba primárně řešit mimo trestními prostředky (podobně bylo nedávno postupováno i v SRN). Ohledně vymezení insolvenčního správce a insolvenčního řízení viz § 126.

Nový trestný čin porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku § 225, který byl dříve nesystémově zařazen do poškozování věřitele, byl při nové úpravě rozšířen na všechna prohlášení o majetku před státními orgány činěná na základě zákonné povinnosti a navíc, pokud jde o formy jednání popsané ve skutkové podstatě, i na vyhýbání se takové zákonné povinnosti, které se v praxi také poměrně často vyskytuje.²⁷

6. Závěr

Tak jak vyplývá ze všech skutečností uvedených v mé práci, úprava úpadkových trestných činů je u nás v současné době nesouvislá a je z ní patrné, že jednotlivá ustanovení do ní byla vkládána postupně nebo postupně měněna. Lze jen doufat, že se podaří v blízké budoucnosti našim zákonodárcům odhlasovat výše zmiňovanou rekonfiguraci trestního zákona a tím naši úpravu úpadkových deliktů sjednotit.

Velkým problémem, který však nevyřeší ani nová úprava je prokazování trestné činnosti spojené s konkursním resp. insolvenčním řízením a trestní odpovědnost osob jednajících za právnické osoby.

Již v současné době je v OSŘ upravena možnost vstupu státního zastupitelství do konkursního řízení a to jak na návrh konkursního soudce tak i správce konkursní podstaty. Tato možnost je v současné

²⁷ Sněmovní tisk 410/0, část č. 1/9 VI.n.z. trestní zákoník - EU

době již poměrně dost využívána a to hlavně „zásluhou“ tzv. kauzy ústeckého soudce Berky. Jak konkursy spojené se soudcem Berkou, tak i další podezřelé konkursy vedené např. u KS Brno tak šetří specializované útvary policie zaměřené na hospodářskou kriminalitu či organizovaný zločin. Praktikám používaným v případě zmanipulovaných konkursů by měl zabránit nově přijatý insolvenční zákon, který umožňuje řešení úpadku nejen likvidačním způsobem, ale používá nové instituty, které umožňují úpadcovu oživení. Dále jsou v zákoně daleko přísnější kritéria výběru insolvenčního správce, tak, aby byla eliminována provázanost insolvenčního správce s insolvenčním soudcem a aby byla zajištěna vysoká profesionalita správců. Posiluje se však role věřitelů, kteří mají možnost odvolat soudem jmenovaného správce a navrhnout tzv. svého správce, čímž může docházet opět k vytváření organizovaných skupin, které pak budou ovlivňovat průběh insolvenčního řízení.

Dalším zmiňovaným problémem je trestní odpovědnost osob jednajících jménem právnické osoby. Naše trestněprávní úprava je založena na individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, a právě proto vznikají určité problémy ve spojení se statutárními orgány, které jednájí jménem právnické osoby. Statutární orgány právnických osob se často snaží zbavit své trestní odpovědnosti a to několika způsoby. Jedním z nejčastějších způsobů je odstoupení z funkce v době, kdy ve společnosti dochází k vyvážení majetku a převedení společnosti na tzv. bílého koně. V případě trestního stíhání se pak vymlouvají na skutečnost, že veškeré dokumenty včetně účetnictví byly předány novému majiteli či statutárnímu orgánu a orgány činné v trestním řízení pak nemohou prokázat původnímu statutárnímu orgánu vinu. Řešením tohoto problému by mohlo být přijetí úpravy trestněprávní odpovědnosti právnických osob, která je známa v mnoha zemích, avšak u nás se jí nepodařilo prosadit.

Neméně zajímavou je otázka, která souvisí s výkonem funkce insolvenčního správce. Jak již bylo dříve zmiňováno, na správce přechází zahájením insolvenčního řízení práva a povinnosti, která měl před tím úpadce. Správce má však i některé pravomoci, které úpadce neměl, jako např. je oprávněn vyžadovat informace od orgánů státní správy, od bankovních ústavů apod. osoba správce však podle dřívější ani současné úpravy nepožívá ochrany veřejného činitele ve smyslu ustanovení § 89 odst. 9, ačkoli jde o osobu, která vykonává svou činnost z pověření soudu. Správce je při výkonu své funkce ze zákona oprávněn k řadě úkonů, které mají vliv na mnoho různých subjektů, je vystaven nátlakům ze strany úpadce, věřitelů i dalších osob a naproti tomu mu není poskytnuta náležitá ochrana, která by samozřejmě naopak zase vedla k větší odpovědnosti správce za jeho případné protiprávní jednání. Podle mého názoru a z poznatků z praxe by ochrana správců a jejich větší odpovědnost vedla k lepším výkonům správců a k jejich profesionalizaci. V neposlední řadě by se tím dalo alespoň částečně zabránit šikanóznímu jednání vůči správcům ze strany úpadců a dalších osob jako je např. podávání nepodložených trestních oznámení.

Na úplný závěr nezbyvá než doufat, že v oblasti úpadkové trestné činnosti dojde k dalšímu vývoji, a to k lepšímu, a že orgány činné v trestním řízení budou o krok napřed před pachateli této trestné činnosti.

7. Prameny

Knihy:

- Císařová, D., Fenyk, J a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2006

- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část, Linde, Praha 2007
- Jelínek, J. a kol.: Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou, Linde, Praha 2007
- Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část, ASPI, Praha 2007
- Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část, ASPI, Praha 2007
- Šámal, Púry, Rizman: Trestní zákon – komentář II.díl, C.H.BECK, Praha 2004
- Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D.: Základy trestní odpovědnosti, Orac, Praha 2003
- Stiffel, Samaš, Toman: Trestný zákon, Iura Edition, Bratislava 2006
- Slovenský trestní zákon, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2006
- Schelleová, I. a kol.: Konkurz a vyrovnání, EUROLEX BOHEMIA, Praha 2004
- Schelleová, I.: Insolvenční zákon, EUROUNION Praha, Praha 2006
- Zelenka, J. a kol.: Insolvenční zákon, Linde, Praha 2008
- Kotoučová, J. a kol.: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), C.H.BECK, Praha 2007
- Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání, Linde, Praha 2002
- Kozel, R.: Problémy konkursního řízení a jejich řešení, Linde, Praha 2003
- Pospíšil, B.: zákon o konkurze a reštrukturalizácii, Poradca podnikatel, Žilina 2005

Časopisy:

Konkursní noviny

- č. 15/2002 Šámal, P.: Trestné činy v řízení o konkursu
- č. 20/2003 Púry, F.: Vyvažování prevence a represe

Trestní právo

- č. 12/2002 Nedorost, L., Knapilová, A.: Pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím
- 5/2003 Sovák, Z., Nedorost, L., Knapilová, A.: trestný čin porušení povinností v řízení o konkursu
- 3/2005 Průcha, V.: K problematice vymezení některých zákonných znaků trestného činu zvýhodňování věřitele podle § 256a trestního zákona

Trestněprávní revue

- č. 5/2006 Hrnčířik, T.: Vybrané problémy spojené s trestným činem předlužení dle ust. § 256c TrZ
- č. 11/2007 Šámal, P.: K trestnému činu předlužení podle § 256c odst. 2 Trz